hejmar 36 bihar 2005

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya Kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan
Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna bihara 2005an

Civîna 36an ya Kurmancî ji 19 ta 26ê adara 2005an li Swêdê, li Lövstabrukê kom bû. Beşdarên civînê li ser peyvên dunavî, peyvên lîstikên kaxezan, stranên folklorî, îdyomên kurdî, devokê Berriyê, zimanê Avesta û paşgirên kurdî xebitîn.

Ev hevalên han di civînê de beşdar bûn: Mistefa Aydoğan (Mêrdîn), Lutfî Baksî (Xerzan), Elîşêr (Wan), Hemîd Kiliçaslan (Mêrdîn), Emîn Narozî (Batman), Cemal Onursal (Cizîr), Zinar Soran (Dêrik), Behrûz Şucaî (Kotol), Têmûrê Xelîl (Rewan), Reşo Zîlan (Agirî).

Encamên xebata vê civînê di vê hejmara Kurmancî de tên belav kirin.

Peyvên kaxezên lîstikan

Amadekar : Mistefa AYDOĞAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
kaxez, kaxet	kağıt, iskambil kağıdı	carte	card
kaxezên lîstikê	iskambil kağıdı, oyun kağıdı	carte à jouer,	playing xcard
destekaxez, desteyek kaxez, desteyeke kaxezan	bir deste oyun kağıdı	un jeu de cartes	a card game, a pack of cards
bêrik, maçe, mançe, qeremanç	maça	pique	spades
dilik, dil, kûpe	kupa	cœur	hearts
dînar, qaro	karo	carreau	diamonds
nefel, îspat, gijnîj, çibîn	sinek	trèfle	clubs
yekdeq, yeklib	birli	un	one
dudeq, dulib	ikili	deux	two
sêdeq, sêlib	üçlü	trois	three
çardeq, çarlib	dörtlü	quatre	four
pêncdeq, pênclib	beşli	cinq	five
şeşdeq, şeşlib	altılı	six	six
heftdeq, heftlib	yedili	sept	seven
heştdeq, heştlib	sekizli	huit	eight
nehdeq, nehlib	dokuzlu	neuf	nine
dehdeq, dehlib	onlu	dix	ten
lawik	oğlan	valet	jack
keçik	kız	dame	queen
papaz, keşe	papaz	roi	king
şeh kirin, kaxez şeh kirin	kağıt taramak	battre les cartes	to shuffle the cards
şeh lê xistin, şeh li kaxezan xistin (dan)	kağıt taramak, tarak vurmak	mélanger les cartes	to shuffle the cards
şikandin, kaxez şikandin, dest şikandin	kağıt kesmek	couper les cartes	to cut the cards
dest dan, kaxez dan	kağıt dağıtmak	distribuer les cartes	to deal the cards
li hev xistin, kaxez li hev xistin (dan)	kağıt karıştırmak /karmak	battre les cartes	to shuffle the cards
destê xwe hejmartin, dest hejmartin	kağıt saymak	compter sa main	to calculate one's hand
'eyne: kaxeza binî	en alttaki kağıt	carte du dessous	the card beneath, the bottom - card
di jokêr de şikandin	jokerde kesmek	couper avec le joker	to play the joker
lîstik	oyun	jeu	gambling
lîstikvan	oyuncu	joueur	player, gambler
lîstikvanî	oyunculuk	action de jouer, jeu	a gamble, gambling
maht /mat: 1. car, lîstik	oyun	1) jeu, partie (d'un jeu)	game, gamble, round (of a game)
maht /mat: 2. dor	oyun sırası	2) tour	turn
me du mahtan (caran /destan) zora wan bir	onları iki kez yendik	on a gagné deux parties contre eux	we won twice against them
maht sar kirin	oyunu soğutmak	calmer le jeu	calm things down
ji lîstikê sar bûn	oyundan soğumak	ne plus avoir envie de jouer	not to want to play any more
ta(h)ma lîstikê nehêlan /nehiştin	oyunun tadını kaçırmak	gâcher le jeu	to spoil the game
ta(h)m di lîstikê de nehêlan /nehiştin	oyunda tat bırakmamak	gâcher le jeu	to spoil the game
lîstik xweş (geş) kirin	oyunu şenlendirmek	animer le jeu	to liven up the game
lîstik xerab kirin	oyunu bozmak	déjouer	to foil, to outsmart
lîstik germ kirin	oyunu ısıtmak	chauffer le jeu	to heat up the game
li lîstikê germ bûn	oyuna ısınmak	être pris par le jeu	to be absorbed by the game
lîstik sar kirin	oyunu soğutmak	calmer le jeu	to calm things down
lîstik beravêtî kirin	oyunun gidişatını bozmak	troubler le jeu	to disturb or spoil the game
lîstik kuştin	oyunu öldürmek	casser le jeu	to break up the game
şewitîn, sotin	oyunda yanmak	être foutu, perdu	to be finished, to have lost
lîstik bi der dan /di lîstikê de xesirîn	oyunu kaybetmek	perdre au jeu	to lose at gaming
zor çûn /jê çûn /winda kirin, dorandin	oyunda kaybetmek, yenilmek, ütülmek	perdre au jeu, être perdant	to lose at gaming, to be a looser
kewijîn	oyuna bir türlü doymamak	avoir la passion du jeu	to have a passion for gambling
kewijî	oyuna bir türlü doymayan,	passionné par le jeu, accro du jeu	to be addicted to gambling
kevzikî	oyuna hasret kalmış, oyun için yanıp tutuşan, oynamak için can atan	en manque de jeu	suffering withdrawal symptoms from lack of gambling
sor bûn	oyuna kapılmak	être pris par le jeu	to be addicted to gambling
lê sor bûn	kendini oyuna kaptırmak	se laisser aller au jeu	to let o.s.go in gambling
lê sor kirin	kızıştırmak	attiser le jeu, inciter au jeu	to stir up or incite a gamble
dest danîn	el dökmek	étaler sa main	to show one's hand
destê xwe rast kirin	eldeki kağıtları dizmek (/düzeltmek)	ranger ses cartes	to sort one's cards
kaxez kişandin	kağıt çekmek	tirer une carte	to draw a card
kaxez avêtin, daketin	kağıt atmak (düşmek)	jouer une carte	to play a card
hîle kirin	hile yapmak	tricher	to cheat
bi hevaltî lîstin	eşleşerek oynamak, eşli oynamak	jouer en partenariat	to play with a partner
lîstika bihevaltî	eşli oyun	jeu en partenariat	game with a partner
her yek ji xwe re lîstin	herkes kendine oynamak	jouer pour soi	to play for oneself, to play one's own hand
lê bûn yek, lê civiyan	birine karşi birlik olmak	jouer ensemble contre quelqu'un	to play against s.o.
kaxez li hev siwar kirin	kağıt düzmek (kurmak)	ranger, ordonner ses cartes	to stack

Devokê Berriya Mêrdînê - III

Amadekar : Hemîd KILIÇASLAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
binbar	esas yük	charge principale, fardeau	main burden
bincêz	tahıllarda yığın altı	rebut de la récolte de céréales	the left overs from the cereal harvest
binçal	tahıllarda çukur altı	fond du silo, odeur du fond de silo	the bottom of the silo, the smell of the silo bottom
bîn çikîn	nefesi kesilmek	s'essouffler, être essoufflé	to lose one's breath, to be out of breath,
bînfiskî kirin	halden düşürmek	épuiser, exténuer	exhausted,
bingewrî	atlarda yuların çene altına gelen kısmı	sous-gorge (partie du harnachement d'un cheval)	breast band, part of a house haness
beligoşkî	kaba kulak	oreillons	mumps
binik	altlık; ilk budamadan alınan yapraklardan yapılan kalitesi düşük tütün	tabac de mauvaise qualité tiré des feuilles de la première coupe	poor tobacco made from leaves of the first cuttings
bîrbir	ergin; aklı başında, bilen	mûr, sage, expérimenté	ripe, wise, experienced
birdikî	alaca	bariolé, multicolore	gaily coloured, gaudy
bîrnebir	aklı başında olmayan, bilgisiz	ignorant, inexpérimenté	ignorant, inexperienced
birûsîn	parıldamak	scintiller	to sparkle
bîsorî	yanık	brûlé	burned
bişavtin	suda çözmek, eritmek	dissoudre	to dissolve
bişêvk	çökelek ve benzerlerinin eritildikten sonra kalan ufak parçaları	résidus ou miettes d'une substance dissoute	remnants or crumbs of a dissolved substance
bizdîn	ödü patlamak	avoir une peur bleue	to be frightened stiff, to be in a blue funk
bizmik (kilîta devê karan)	dişindirik, burunluk	muselière (pour agneau ou veau sevré)	muzzle (for a lamb or calf being weaned)
boçikî bûn (qaçikî bûn)	siyatikten rahatsız olmak	avoir une sciatique	to suffer from sciatica
bok: beranê beranan	koçlar koçu	bélier parmi les beliers, très brave	a ram above all rams (very brave)
boq: nêrik	soğan cücüğü	cœur de l'oignon	heart of an onion
birîn	yara	plaie	a wound
birîn şuştin	yarayı yıkamak	laver une plaie	to wash a wound
birîna reş	kara yara	anthrax, charbon	carbuncle
bixudandin	böbürlenmek	s'enorgueillir	to be proud of s.thg
bixuşk	çakıl, elek altı	gravier	gravel
caris	cazgır	qui a la peau dure, dur à cuir	having a tough skin, hard as leather
cefnî: cifnî	bir cins büyük lenger	sorte de plateau pour repas	sort of tray for meals
cênîk kutan	şakağa dövme yapmak	faire un tatouage sur les tempes	to tattoo s.thg on the temples
cênîk lêdan	tepesi atmak	éclater de colère, piquer une grosse colère	an outburst of temper, fly into a rage
cinûsî bûn	cin çarpmışa dönmek	être possédé, perdre ses esprits	to loose one's mind
cirnexweş	geçimsiz, huysuz	qui a un sale caractère	s.o. who has a bad temper
cit bûn	saplamak	tomber à pic, se planter droit	arrive at just the right moment, plant s.thing vertically
cit kirin	saplatmak	planter tout droit, verticalement	to plant it vertically
citê (lîstika xilçanan)	değneği bir dairenin ortasıma dik saplatma oyunu	un jeu de berger consistant à planter droit son bâton à l'intérieur d'un cercle	a shepherd's game that consists of planting his stick inside a circle.
cûg: du kabên şayikkirî yên ji bo lîstikê	bir çift aşuk	paire d'osselets polis	a pair of polished knucklebones
cuher: tûrik	yern torbası	mangeoire	manger
cûn	gri	gris	grey
çapan	çap, kapasite	capacité	capacity
çaqoberî	rastgele	à tort et à travers, jeu libre	
çaqûr, xar û menaş, ketober	neye rastgelse	dans un jeu de billes, coup libre : la bille peut frapper n'importe quelle autre	in a game of marbles, a free shot, the marble can hit any other
çargav	dörtnala	galop	gallop
çarhawîr	dört bir yanı	de tous côtés	on all sides
çarmêrkî	bağdaş kurmak	en tailleur	cross legged
çaroçep	bela satan, belalı	belliqueux, qui cherche querelle autour de lui	bellicose, s.o. picking a fight with everyone around him
çarpî	emekleme	à quatre pattes	on all fours
çekar: qumaşê ku du rengan vedide	yanar döner kumaş	tissu chatoyant, qui change de couleur selon la lumière	shimmering cloth, that changes colour according to the lighting
çekem: nêrebend	yakı	cataplasme fait de goudron, du savon ou d'olive et du blanc d'œuf utilisé pour les côtes cassées	a poultice, made of pitch, soap and the white of eggs, used to treat broken ribs
çekur: eyarê hişkbûyî, meşka hişkbûyî	kurumuş deri parçası	peau de bête séchée	dried animal's skin
çelpandin	1) şapırdatmak; 2) yapıştırmak	1) claquer, giffler ; 2) enduire	1) to slap, 2) to glue, to coat, to paste
çelpîn	şapırdamak	être giflé	to be slapped
çem	(1) nehir; (2) polo değnegi	1) rivière ; 2) club de polo	1) a river 2) a polo club
çemandin	eğmek, bükmek	courber	to bend or bow
çen, çenek	tutam, avuç	une poignée …..	a handful
çengur	kol	bras	an arm
çeqloberkê, çeqloberî	üç taş ya da dokuz taş oyununda çapraz ya da doğru taş oynama halınde de kaybetme	dans le jeu de sêberkî ou nehberkî (à trois ou cinq cailloux) être dans une situation de perdant en diagonale ou en avancée normale	in a game sêberkî or nehberkî (with 3 or 5 pebbles to be in a losing position, diagonally or normally advanced
çilapek	ilk yağmur damlaları	les premieres gouttes de pluie	the first rain drops
çilî kirin	imrendirmek, ağzını sulandırmak	mettre de l'eau à la bouche, donner envie	make the mouth water
çindik	hoplama, zıplama	sautillement (pour les agneaux)	skipping or hopping (for lambs)
çipik	damla	goutte	a drop
çirçire	çok yalan atan, desteksiz atan	mythomane, affabulateur	mythomaniac
çirg	sert çimen	pré d'herbes dures	meadow of hard grasses
çirvirî: çiriyayî diryayî	kontrolden çımış	incontrôlable, qui fait eau de toutes parts	incontrable, leaking uncontrably
çiv	1) viraj; 2) hile, oyun	1) virage ; 2) intrigue, tricherie	1) a bend or curve 2) a plot, trick
çîz: çîz kirin	pes, pes etmek	accepter sa défaite, jeter l'éponge	to accept defeat, to throw in the towel

çopalk: zîla kerengan ya sala yekem	kenger fidesi	jeune plant de carline	a "kereng" plant
çorî	aşırı sulama ve gübrelemenin yol açtığı çürüme	pourrissement d'une plante dû à un excès d'eau ou d'engrais	rotting of plant due to too much water or fertilizer
day: atî; bi dayê ketin	sara, saraya tutulmak	épilepsie, avoir une crise d'épilepsie	epilepsy, to have an epileptic fit
daçîrikandin	taviz vermek	concéder, céder	to concede, to give way
dahf dan, delk dan	itelemek	pousser, bousculer	to push, to shove
dangî: piştî bêriyê dema ku mirov berxan bera ber mîhan dide	sabah ve öglen arası oğlakların koyunları emzirmeğe salma zamanı	milieu de la matinée où on lâche les agneaux sous les brebis	mid-morning, when lambs are put to suckle the ewes
daqûl: daqûl hatin	eğilme, eğilmek	pencher, se pencher, se courber	to lean, lean forward, to bend over
darbinçeng	koltuk değneği	béquilles	crutches
daweriqandin	sopasını tereddüt etmeden vurmak	asséner des coups de bâton, rouer de coups	to strike with a stick, to beat up
daxwarin	taviz vermek, iddiasından vaz geçmek	céder, rabattre ses prétentions	to give way, lower one's demands
dawerivîn	hastalıktan dolayı erimek	être diminué, être affaibli, être émacié	to be in poor health, weakened, emaciated
demîna xwe girtin	bağışıklık kazanmak, alışmak	être immunisé, être habitué, avoir pris le pli	to be immunised, to be used to s.thng, to have got the habit
deng jê bilîn	sesi kesilmek	être silencieux, devenir silencieux	to be silent, to become silent
deqdar: pê derxistin	bilen, isabet buyuran	qui met dans le mille	to hit the bull's-eye
deqerû	dobra	impertinent	impertinent
derbidûrê	taşı uzağa atma oyunu	jeu consistant à jeter au plus loin une pièce	a game of seeing who can throw a coin furthest
der kirin	deşmek	crever (l'abcès), vider	(fig) lance the boil, clear the air
derbihar	bahara doğru	vers le printemps	towards springtime
derdîlk	kapak	couvercle	a cover
deribî, derblêketî	darbe yemiş	qui a reçu un coup, blessé	to be hit or wounded
derne: çermê qulbûyî	delinmiş deri	peau percée, trouée	a holed or pierced skin
derzik	tarandığında saçı ikiye ayıran çizgi	raie de séparation des cheveux	a parting in the hair
dewbir	toptan, tümüyle	en bloc, en totalité	as a whole
dîlim	dilim	tranche	slice
dilme	rafadan	œuf à la coque	boiled egg
dirûn	dikmek	coudre	to sew
dîndoq: cîncoq	cam ve porselen kırıkları	tesson, morceau de poterie cassée	potsherd, a broken piece of glass or pottery
dobelan	lezettli bir mantar türü	truffe	truffle
derzika piştê	bel kemığı	épine dorsale	spinal column
derzika serî	saç ayırma çizgisi	raie de cheveux	a parting in the hair
pez dewbir frotin	sürüyü toptan satmak	vendre en bloc tout le troupeau	to sell a herd as a whole

Peyvên dunavî -IX-

Amadekar : Reşo ZÎLAN

S

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**ingilîzî**
sal û duwazdeh meh / sal duwazdeh meh	yıl on iki ay	toute l'année, tout au long de l'année	all year, all year long
sal û zeman	yıllar	des années	years
salix û sûlix	bilgi ve haber	des nouvelles	where abouts
salix û sûlixê yekî dan (standin)	biri hakkında bilgi almak (vermek)	donner/prendre des nouvelles de qqn	get information about someone
sar û germ	soğuk ve sıcak	le chaud et le froid	blowing hot and cold
sar û germ bûn / sarogermî bûn	soğuk almak	prendre le froid	catch a cold
sar û serma	çok soğuk	très froid	very cold
saw û tirs / tirs û xof	korku ve dehşet	grande peur, épouvante	great fear, terror
sax û selamet	sağ salim	sain et sauf	safe and sound
se û kûçik	it köpek	meute, meute de chiens	a pack, a pack of hounds
se û tûle	it ve enik	chiennerie	kennel
seg û segbav	köpoğlu köpek	chien, fils de chienne	dog, son of a bitch
sehet û qewet	sağlık ve afiyet	santé et force, vigueur	health and strength, vigour
ser û ber	tafsilat, tertip, tanzim	ordre, ordonnancement	order, organisation
bê ser û ber	düzensiz, dağınık	désorganisé, désordonné	disorganised, in disorder
ser û bin	alt üst	sens dessus dessous	to be upside down
ser û bin bûn (kirin)	alt üst olmak (etmek)	être (mettre) sens dessus dessous	to be topy tuvy
ser û çav	baş göz; tip	visage, figure, tête	face, head, expression
bê ser û çav xwarin	kendini kaybederek yemek	manger sans retenue, d'une manière irréfléchie	to eat greadily, thoughtlessly
ser û çavê wê li hev e	yüzü gözü düzgündür	elle a un visage harmonieux	she has a
ser û pê	1) kelle paça; 2) kılık kıyafet	1) (cul.) pieds et tête de mouton ; 2) tenue, accoutrement	1) sheep's feet and head; 2) dress, uniform
ser û sinc / ser û sîçe / ser û sîç	surat, tip, çehre	visage, gueule, apparence	face, mug, appearance
seyr û sefer	seyrüsefer	trafic, circulation	traffic
sibe û êvar	sabah akşam	matin et soir	morning and evening
silav û kilav / selam û kelam	selam kelam	salutation	greeting
siwar û peya	herkes, tümü	tout un chacun, tout le monde	each and every, everyone
sist û pist	gevşek	faible, indolent, qui manque de zèle	weak, lazy, lacking in enthusiasm
sîng û ber	göğüs	poitrine	chest, breast
sond û qesem	yemin billah	serment	oath, vow
soz û peyman / soz û qerar	ahd	engagement, promesse solennelle	a commitment, a solemn promise
surr û serma / surr û seqem	ayaz	froid sec, grand froid	a dry cold, freezing
surr û sewda / ser û sewda / sewdaserî	kara sevda	amour fou, passion	a great or passionate love
sûk û bazar	çarşı pazar	marché, souk	market
sûtal û tolaz	çapkın	libertin, séducteur	a libertine, a seducer

Ş

şahid û şihûd	tanıklar, şahitler	témoins	witnesses
şan û şeref	şan ve şeref	renom et honneur,	fame and honour
şan û şohret	şan ve şöhret	réputation	reputation
şekir û şima	mum gibi	comme une bougie	like a candle

şer û de'wa	anlaşmazlık	conflit, contentieux	conflict, dispute, litigation,
şer û pevçûn	kavga gürültü	altercation, bagarre	altercation, quarrel. punch-up
şer û şemate	hengame, şamata	tohu bohu, vacarme	chaos, row, din
şer û şiltax	iftira	calomnie	calumny
şeref û heysiyet	şeref ve haysiyet	honneur	honour
şeref û namûs	şeref ve namus	vertu, honneur	virtue, honour
şerm û fedî / şerm û 'ar	utanma	vergogne, honte, déshonneur	shame, dishonour
şerq û xerb	doğu ve batı	orient et occident	West and East
şên û ava	şen ve mamur	prospère	prosperous
şev û roj	gece gündüz	nuit et jour	night and day
şilf û tazî / tip û tazî / şût û tazî / rût û tazî	çırılçıplak	tout nu	completely naked, stark naked
şil û pil	sırılsıklam	tout trempé	soaked
şilî û şepelî	yağışlı hava	pluvieux	rainy
şîn û şahî / şîn û şadî (şayî)	kıvanç ve tasa	deuil et joie, épreuves de la vie	mourning and joy, the trials of life
şîr û şekir	bal şeker	(litt.) avec du lait et du sucre, avec un grand soin	(litt) with milk and sugar - with great care
şox û şeng	şuh ve cazibeli	vive et coquette	lively and coquettish
şor û qise	dedikodu	médisance	slander
şûr û mertal	kılıç kalkan	épée et bouclier	sword and shield

T

ta û dezî / ta û derzî	ipince	très mince, effilé, filiforme	very thin, slender,
tajî û tûle	av köpekleri; ipsiz sapsız	(litt.) lévriers, canaille, racaille	(litt) greyhounds, riffraff
talan û tajan	yağmalama	pillage	loot
tar û mar	darmadağın	en pièces, en ruine	in pieces, in ruins
tan û niç / niç û tan	taş atma	taquinerie	teasing
ter û hişk / hişk û ter	kuru ve yaş	(litt.) sec et humide, tout ensemble sans distinction	(litt) dry and damp. all together, indiscriminately
ter û şil	ıslak	humide, mouillé	damp, wet
ter û can	körpe	tout jeune, en pleine jeunesse	young, full of youth
terş û talan	talana değer	biens à piller	goods for looting
tevn û teşî / tor û tebîet	huy ve adet, huyu suyu	caractère, nature	character, nature
teyr û tilûr / teyr û tûr	kuşlar	oiseaux	bird
tevir û bêr	kazma kürek	pic et pelle; terrassement	pick and shovel, leath levelling
têr û tijî	müreffeh	prospère	prosperous
tik û tenê / tip û tenê / tek û tinê, tiq û tenê	yapayalnız	tout seul	all alone
tî û birçî / tî û birsî	aç ve susuz	affamé, indigent, nécessiteux	hungry, pour, in need
tol û tolaz	çapkın	libertin, dragueur	libertine, s.o. who picks girls up
tor û bext	insaf, merhamet	pitié, compassion	pity, compassion
tore û terbiye	görgü ve terbiye	us et coutume	usage and customs
toz û dûman / toz û xubar / xwelî û xubar	toz duman	poussière, nuage de poussière	dust, a cloud of dust
tût û rût / şût û rût / rût û tût	meteliksiz	sans le sou, fauché	penniless, broke

V

vik û vala / virt û vala / vitî vala / vilqî vala	bomboş	tout vide, sans âme qui vive	completely empty, without a living soul
virr û derew	yalan dolan	mensonge	a lie
vir û wir	burası orası	çà et là	here and there

W

war û berwar	yer yurt	feu et lieu	hearth and home
bê war û berwar	yerziz yurtsuz	sans feu ni lieu	without hearth and home

X

xan û man	ev bark	propriété, résidence	property, residence
xanim û xatûn	hanım hanımcık	gentille dame	a kind lady
xelq û 'alem	el alem	autrui	others
xem û xeyal/ xwen	özlem ve hayal	rêverie	reverie, dreaming
xeml û xişir	süs ve bezek	parure	finery
xerc û xerac	haraç	rançon	ransom
xêr û bereket / xêr û bêr	bolluk bereket	profit, bénéfice	profit, benefit
xêr û guneh	günah ve sevap	responsabilité	responsibility
xêr û şer	iyilik ve kötülük	le bien et le mal	good and evil
xêr û xweşî	dirlik	aisance	ease, affluence
xil û xwar/xwar û vîç/xwar û xîç/xwar û maro	eğri büğrü	tout tordu, tarabiscoté	all bent, twisted, over-ornate
xil û xwavî	tatsız tuzsuz	insipide, fade	insipid, tasteless
xir û cir	kargaşa	embêtement, ennui, conflit	an annoyance, a problem, a dispute
xir û xalî	bomboş, ıssız	désert, vide	deserted, empty
xwarin û vexwarin	yeme içme	subsistance	subsistence
xweyî û xudan / xwedî û xudan	kimi kimsesi	parents, famille, soutiens familiaux	relatives, family, family support
xwîşk û bira	kardeş	fratrie	brothers, a brotherhood

Z

zar û zêç	çoluk çocuk	famille, femme et enfants	family, wife and children
zar û ziman	ağzı dili	langage, parole	language, speech
zar û zor	zar zor	contrainte	constraint
zept û rept	zapturapt	capture	capture
zer û zûtikî / zip û zer / zipîzer	sapsarı	tout jaune	all yellow
zerî û esmer	dilberler	beautés	beauties, beautiful things
zevî û zar	tarla, ekilir toprak	champ, terre cultivable	field, arable land
zêr û zeber / zêr û zeger	süsleme	parure, ornement	finery, ornaments
zêr û zîv	takı	bijoux	jewels
zir û zop /zirzop	zırzop	écervelé, idiot	crack brainless, silly
bi zar û ziman	konuşkan, ağzı laf yapen	loquace, disert	loquacious, talkative
bê zar û ziman	suskun, dilsiz	taciturne, peu disert	tacitern, saying little

Peyvên di stranan de

Amedekar : Emîn NAROZÎ

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
Siyabend û Xecê			
dûkêl/dûman	duman	fumée	smoke
çakî	iyilik	bonté	goodness
rondî/rondik, ronik, stêrk, hêstir, hêsir	gözyaşı	larme	a tear
nezera mal û mêra	dünya malı ve erkek arama	quête de biens et d'hommes	to seek goods and men
hemaîl	hamayıl	amulette, gri-gri, porte-bonheur	amulette, good luck charm
vekujîn/serjêkirin	baş kesmek	décapiter	to decapitate
kefş: binçeng	koltuk altı	aisselle	armpit
deman/daw	etek	jupon, giron	skirt
bêmûk/kizwan	menengiç	fruit de térébinthe	terebinth fruit
berçem/ berxwar	meyilli	en pente	sloping
cemandin/ civandin	toplamak	rassembler, collecter, réunir	to gather, collect, unite
cemîn/ civîn	1) toplanmak; 2) toplantı	1) rassembler, se réunir ; 2) réunion	1) to rally, to meet; 2) a meeting
gorî/qurban, feda	kurban	victime, sacrifice	a victim, a sacrifice
cinawir	canavar	bête sauvage, fauve	a wild animal
zerîb	uçurum	précipice	precepice
pel/sing, xîp, kelem	diken	chardon	thistle
benîştek/benîştok	sakız ağacı	mastic	mastic tree
dotira rojê/roja din	ertesi gün	lendemain	the day after
tera bûn	düşmek, yuvarlanmak	tomber, se rouler	to fall, to roll up in a ball
deskir/desgir, hefsar, rişme	yular	licol	halter
gerînek	girdap	tourbillon	whirlpool
Saliho pismamo			
kevirê birrî	kesme taş	pierre taillée	hewn stone
dormedor	çepe çevre	alentours, environs	all around, in the neighbourhood
temaşe	bakma, seyretme	regard, spectacle	**a** look, a show
kelekvan	kayıkçı	canotier	boatman
gemîvan/keştîvan	gemici	marin	sailor
telaqdan	boşama	répudiation, divorce	repudiation, divorce
lûf/luveluv, lûbelûb, lavelav	yakarma	supplication	supplication
li têlê xistin	telgraf çekmek	télégraphier	to telegraph
jinberdan	kadın boşama	divorce, répudiation	divorce, repudiation
Seydik û seydvan			
seydvan/nêçîrvan	avcı	chasseur	hunter
bilûrbêj/bilûrvan	kavalcı, kaval sanatçısı	joueur de flûte, flutiste	flute player, flautist
tembûrvan	saz sanatçısı, sazcı	joueur de luth (tembûr)	luth (tembûr) player
bertîl	rüşvet	pot de vin	backhander
hisar	hisar	fort, forteresse	fort, castle
veresiyan/filitîn/belav bûn	yayılmak, dağılmak, yulardan boşalmak	se répandre, s'éparpiller	to be spread out, scattered
şevba	akşam yeli	brise du soir	evening breeze
şaxvedayî	boynuzu dallanmış, boynuz salmış	cornu, qui a des bois (cerf)	horned, a horned animal (stag)
canbêzar/fedayî	bir tüfek türü	une variété de fusil	a kind of gun
korebîn/çavkorî	körlük	cécité	blindness
pêşber/î	karşı	contre, en face de	against, facing up to
Cembeliyê mîrê Hekariya			
xencer	hançer	poignard	dagger
cewher/gewher	cevher	essence, joyau	essence, substance, gem
rewneq/ronak	aydınlık, ışıklı	lumineux	luminous
fêza devan/mexelê huşturan, guhera heywanan	develerin dinlenme yeri	aire de repas des chameaux	area for feeding camels
berbang	seher, şafak	aube	dawn
stêrka berbangê	seher yıldızı	étoile du matin	morning star
rewş	1) güzel, gözde 2) durum	1) beauté, favorite ; 2) situation, état	1) beauty, favourite; 2) situation, state
derbûn	yerden çıkmak, kaynamak (su için)	sourdre, émerger	to well up, to emerge,
tajî	tazı	lévrier	greyhound
desmêj/destmêj, destnivêj	abdest	ablutions	ablutions, washing
qutnî/qumaşê şivzirav ê şayîk	ipekli ve pamuklu bir kumaş	étoffe de coton et de soie	a cloth of cotton and silk mixture
bihost/buhust/bust	karış	empan	span (space)
kaboka qonderê/panîya solê	ökçe	talon	heel
ramûsan/maçî kirin, paç kirin	öpmek	embrasser, baiser	to kiss
tareş/terş	sığır, hayvan sürüsü	bétail	cattle
bi darê zorê	zorla, zor kullanarak	par la force	by force
kara xwê/kana xwê	tuzla	mine de sel	salt mine
poxan	çöplük	dépotoire, décharge publique	place for dumping garbage, waste dump
şêl	görünüş, tavır, tip	apparence, attitude	an appearance, an attitude
revoke	kaçan, kaçkın	fugitif	a fugitive
lorandin/lorîn	ninni söylemek	bercer, chanter une berceuse	to rock or cradle, to sing a lullaby
delalî	sevgili, şımarık	choyé, bien-aimé	cherished, beloved
qal û şer	kavga döğüş	altercation, bagarre	altercation, a fight

Îdyomên kurdî

Amadekar : MISTEFA AYDOĞAN
Hemîd KILIÇASLAN

S

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
serbir kirin : qutûbir, qutbir kirin	tümüyle kesmek	trancher, couper	to slice, to cut, to cut off
serkur, porkur	işlediği kabahattan ötürü saçları kesilmiş	tondu (comme punition)	to have one's hair close cropped (as a punishment)
seroqûnî hev kirin	alt üst etmek, allak bulak etmek	mettre sens dessus dessous	turn things upside down
seroqûnî hev bûn	alt üst olmak, allak bulak olmak	être sens dessus dessous	to be upside down, confused
serpîrek: serjinik	kılıbık, kadın işlerini yapan	femmelette, homme qui s'adonne aux activités féminines	a weakling, a man who indulges in women's activity
sersal û meyremok ketin tev: (du kar ketin eynî demê)	iki işin aynı zamana rastlaması	télescopage de deux activités, mélange des genres	telescoping two activities, mixing of styles or genres
serxur	uğursuz	porte-malheur	a jinx, s.thg that brings bad luck
sêwiyê kuçan	kimsesiz, başı boş, berduş, baldırı çıplak	orphelin, délaissé, vagabond, va-nu-pied	orphan, s.o. deserted or abandoned, a tramp
sêwiyê binçengşewitî: sêwiyê serqertel	kirli, pasaklı; sürekli itilip kakılan	poisseux, pouilleux	filthy, flea-ridden
sibatoka dînik	sağı solu belli olmayan, güvenilmeyen	(litt.) février fou, imprévisible, peu fiable	(litt) mad as February; crazy, erratic, unreliable
sibehê bîhn derketin: sibehî bihn dan	kokusu sonradan çıkan	qui se fait sentir plus tard, dont les effets désagréables se font sentir plus tard	s.thg felt afterwards, that has unpleasant after-effects
simbêl ba dan	gönüllü olmak	être volontaire, accepter avec plaisir	to volunteer, to accept with pleasure
simbêl alastin	tadına doymamak	se lécher les babines	to lick one's lips
singê yekî kutan	birini şikayet etmek	se plaindre de qqn.	to complain about s.o.
sipiya berêş: sipiya beraşê: rûqayim: birû	küstah, utanmaz, arsız	insolent, éhonté	insolent, isolated, shameless
sipiya firkandî	takatten düşmüş; sinmiş, çok korkmuş	épuisé, dissuadé, terrifié	exhausted, deterred, terrified
sipiya yekî belek bûn (sipiya wî belek e)	göze batmak	se faire remarquer	to draw attention to o.s.
sîr li serî çandin	başına kakmak	reprocher, rappeler constamment à qqn. ses torts	to reproach s.o, to constantly remind s.o. of his/her faults
sivik bûn (sivik e)	hafif olmak, ucuz olmak	être léger, se comporter légèrement, compter peu	to be frivolous, to act frivolously, to count for little
sola yekî di taqê re avêtin	birini kötü huylarda geride bırakmak	dépasser qqn., être pire que lui	to exceed s.o., to be worse than him
sola hesinî: kirasê hesinî	ömür boyu, ölene dek	(litt.) soulier de fer; durable, pour toute la vie	(litt) an iron shoe; durable, lasting a lifetime
stêrka yekî li ezmanan nebûn (stêrka wî li ezmana tune ye)	gözünü budaktan sakınmamak, ölümü hiçe saymak	défier la mort	to defy death
stûyê min û şûrê te, tu kêr û ez penêr (li ber cezayê xwe sekinîn)	verilecek cezaya razı olmak	tendre le cou, consentir à être puni, se soumettre	to crane one's neck, to lay one's head on the block, to agree to be punished, to submit
şapat rawestan	(fırtına) dinmek	se calmer (tempête)	to calm down (a storm)
şekirek xwarin: şekirek şikandin	konuyu açmak, söze başlamak	(litt.) manger ou casser un sucre; aborder un sujet délicat	(litt) to eat or break sugar, to approach a sensitive subject
şitil danîn: ducanî kirin, avis kirin, bi hemle kirin	gebe bırakmak	engrosser, rendre enceinte	to get s.o. pregnant
şujde (/secde) ji yekî re raxistin	itaat etmek	obéir, se soumettre	to obey, to submit
şujde (/secde) bûn	boyun eğmek	se prosterner, se plier	to prostrate o.s., to yield

T

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
taştiya Xwedê jê re birin: taştiya ezmanan birin	çok uzun olmak	de très haute taille, très grand	very tall
tahta (ku) te lê rît baranê şuşt	geçti Bor'un pazarı	il est trop tard, tu as raté le coche	it is too late, you've missed the bus
talîşk di xwe de dan	kendini bir türlü sevdirememek, beğendirememek	être incapable de se faire aimer ou apprécier	to be unable to make o.s. liked or appreciated
tam jê nekirin	tat alamamak	ne pas y goûter	not to taste it
tava biharê	gelip geçici	(litt.) soleil du printemps ; passager, inconstant	(litt.) spring sun; passing or fickle
taya mirinê bi qirikê girtin	ölüm korkusuna kapılmak	être obsédé par la mort	to be obsessed by death
tayê bi tenê: tiliya bi tenê	biricik	unique, enfant unique	sole, only child
teşiya belikorê bûn	ters gitmeyi alışkanlık edinmek	faire à l'envers, aller à contre sens	to do the opposite, to go in the opposite direction
tembûra yekî şikandin	forsunu bozmak	déjouer le jeu de qqn., rabaisser qqn.	to foil s.o.'s plans, to bring s.o. down
tembûra yekî şikestin	forsu bozulmak	perdre son prestige	to lose prestige
teqeteq ji sîngê hatin	meteliğe kurşun sıkmak	être sans le sou	to be penniless
terî jê kêm bûn	kuyruğu eksik olmak	il ne lui manque que la queue pour être bête	all he lacks is a tail to be stupid
teriya kûçik : zimanê kûçik, kîrê kûçik, tu car rast nabe	it kuyruğu, düzelmez	il est incorrigible (comme la queue du chien)	he is incorrigible (litt. like a dogs tail)
tevn li dar xistin	başına çorap örmek	se jouer de qqn., intriguer contre qqn.,	playing tricks on s.o., plotting against s.o
tevrê bêdox	kimsesiz, sahipsiz	seul, sans soutien	alone, without support
texî bûn: bitir bûn, gewî bûn	şımarmak	être gâté	to be spoild
texîbûyî: bitirbûyî, gewîbûyî	şımarmış	gâté (enfant)	spoilt (child)
tiştê ji me kêm e, guhar û xizêm e	olanlar yetmezmiş gibi	de surcroît, par dessus-le marché	moreover, on top of all that
tiştek bi ber (/li ber) guhan ketin (tiştek bi ber guhê wî ketiye)	kulağına çalınmak	avoir vent de qch.	to have wind of s.th
tiştek di bin cilikê de nehêlan	saklı gizli birşey bırakmamak, herşeyi açığa vurmak	déballer, révéler au grand jour	give vent to, bring out into the open
tiştên nemayî bi serê yekî de anîn: tiştên nemayî anîn serê yekî	rezil rüsva etmek, etmediğini bırakmamak	couvrir qqn d'opprobre, humilier qqn.	to disgrace s.o., to humiliate s.o.
tiliya xwe radan hemî qulan: tiliya xwe kirin hemî qulan, tiliya xwe xistin hemî qulan	her işe parmağını sokmak	mettre son nez partout	to stick one's nose everywhere
tir tê de nesekinîn	1) sır saklamamak; 2) çok yaşlanmak, çaptan düşmek	1) être très indiscret ; 2) devenir trop vieux	1) to be very inquisitive; 2) to become too old
tir jê berdan	kusursuz yapmak, pestilini çıkarmak	réussir sur toute la ligne, vaincre complètement	to succeed all along the line, to defeat completely
tira birîn	kılıf bulmak	trouver une excuse	to find an excuse
tir li kû û das li kû?	ne ilgisi var?	quel rapport ?	what's that got to do with it?
tirên yekî ji cîhê germ hatin (tirên wan ji cîhê germ tên)	varlığına güvenmek	avoir les arrières solides, être sûr de soi	to have strong support, to be sure of oneself
tirên wî hev nagirin	sevinçten uçacak gibi olmak	être fou de joie	to be wild with joy

tiving jê re serberjêr bûn (tivinga min ji te re serberjêr e)	birinin büyüklüğünü kabul etmek (üstünlüğünü kabul ediyorum sana saygım var)	se plier devant qqn., accepter sa supériorité (j'accepte ta supériorité, je me plie devant toi)	to bow down to s.o., (I accept your superiority)
toraqa yekî li ser nanê wî kirin	bohçasını koltuğuna vermek, kovmak, ilişkisini kesmek	mettre qqn. à la porte, chasser qqn., rompre avec qqn.	to show s.o. the door, to drive s.o. away, to break with s.o.
tune ye	hiçtir, işe yaramaz	il n'est rien ; c'est un vaurien	he's nobody, he's a good for nothing
tûrê gû	baş belası	sac à merde, ordure	bag of shit, of manure
tûrikê xwe vala kirin	içini dökmek	vider son sac	pour one's heart out

V

vîlik li dar xistin	oyun tezgahlamak	ourdir une intrigue	to hatch a plot

W

were û vî kerî di vî bihurî re derbas bike	gel de bu işin içinden çık	(litt.) viens faire passer cet âne sur ce gué : comment se sortir de cette passe difficile	(litt)easier to get this donkey over this ford, how can we get over this difficulty
warê xwe genî kirin	beceriksizliğinden dolayı kendi işini bozmak	nuire à ses intérêts par son incapacité	to harm one's interests by one's incompetence
wezna wê hatin	yeri ve zamanı gelmek	arriver à point nommé	just at the right moment

X

xelkê tir kir toq ket sitûyê me	başkasının suçunun ceremesini çekmek	payer pour les fautes d'autrui	to pay for s.o. else's mistakes
xezeb di çavan de bûn	gözünü kan bürümek	voir rouge	to see red
xiyarê mişarekê	aynı türden olmak	être de la même engeance	to be of the same gang
xura xwe bi destê xwe şikênandin: xura xwe bi destê xwe xurandin	göbeğini kendi eliyle kesmek	régler soi-même ses problèmes	to solve problems oneself
xurîn	kaşınmak	démanger, avoir des démangeaisons	to itch
xwê û sabûn jê hatin xwastin	evin geçimi ile ilgili sorumluluk sahibi olmak	être en charge de la subsistance d'une famille	to take charge of the expenditure of a family
xwe bera çolê dan	ayıp yerleri meydana çıkarmak	avoir les couilles en l'air	to expose oneself
xwe berdan	kendini koyvermek	se laisser aller	to let oneself go
xwe di kerrî de bihartin	duymazlığa vurup geçiştirmek	faire la sourde oreille	to turn a deaf ear
xwe qoçandin ser hev (xwe diqoçîne ser hev)	büklüm büklüm olmak	se recroqueviller	to curl oneself up
xwe dîtin	kendini beğenmek	avoir une haute opinion de soi, prendre des airs	to have a high opinion of o.s., to put on airs
xwe şidandin	sıkı sarılmak; giyinip kuşanmak	s'attacher, se vêtir	to button o.s. up, to dress o.s.
xwe şuhurandin	açık saçık giyinmek	avoir une tenue légère	to be lightly ot frivolously dressed
xwe girtin	1) kendine hakim olmak; 2) maddi açıdan toparlanıp güçlenmek	1) se retenir, se maîtriser ; 2) faire fortune, prospérer	1) to control oneself; 2) to make a fortune, to prosper
xwe jê şuştin	kendini temize çıkarmak	se blanchir, se déculpabiliser, se disculper	to whitewash onself, to remove guilt feelings
xwe jê bêrî kirin	sahip çıkmamak, ilişkisini kesmek; kendini muaf tutmak	s'innocenter, se tenir en dehors de qch.	to prove oneself innocent, to keep out of s.thg
xwe ji hev bêrî kirin	birbirine sahip çıkmamak, birbiri ile ilişkisini kesmek	s'ignorer, couper les relations réciproques	to ignore one another, to break off mutual relations
xwe jê re danîn: xwe jê re nizim kirin	taviz vermek, boyun eğmek	se soumettre, se plier devant qqn.	to submit, to bow down to s.o.
xwe li ba kirin	sallana sallana yürümek	marcher en se dandinant	to waddle
xwe li ber baranê şil kirin	kendi kendine gelin güvey olmak	faire son cinéma, prendre ses désirs pour des réalités	to put on an act, to take wishes for realities
xwe li ber nexistin	anlamazlıktan gelmek	feindre, faire semblant	to feign, to pretend
xwe li ber xweş kirin	hevesle hazırlanmak	faire les yeux doux, convoiter	to make eyes at s.o., to desire
xwe tê derxistin	girişmek, yapmaya cesaret etmek	entreprendre, oser faire	to undertake, to dare to do
xwe li ser hev guvaştin	havasını atmak	prendre des airs	to put on airs
xwe xistin êgir	kendini ateşe atmak	se jeter au feu	to jump in a deepend
xwe xwarin	kendini yiyip bitirmek	s'épuiser en reproche, se consumer	to wear oneself out with self reproach
xwe lê rast kirin: xwe lê qelibandin	üstünkörü girişmek	entreprendre à l'aveuglette	to undertake s.th. in the dark
xwe lê danîn	tenezzül etmek; çatmak	reconnaître, être condescendant	to recognise, to be condescending
xwe lê dan	girişmek	entreprendre, se coltiner avec	to undertake s.thg., to get landed with s.thg.
xwe li ber danîn	beklemek; gözetlemek	attendre, observer	to await, to observe
xweş kirin	cilalamak; bir şeyi olduğundan farklı biçimde ballandırarak anlatmak	embellir, enjoliver	to beautify, to brighten up
xwelî li serî!	toprak başa!	(litt.) que la terre tombe sur sa tête; pauvre de toi, misérable	(litt.) may earth fall on your head, you unfortunate miserable one
xwelîser	toprak başına, zavallı	pauvre de toi, misérable	you unfortunate miserable one
xweziya mirov bi dilê yekî bûn	birine imrenmek	envier qqn.	to envie s.o.

Y

yeka wî nabe dudu	iki yakası bir araya gelmiyor	il tire le diable par la queue	he has difficulty making ends meet
yek nekir dudu	itiraz etmeden yaptı	accepter ou faire sans contester	to accept or do s.thg. without protesting
yekmal çûn	atlamamak; acele etmemek	aller doucement, faire gaffe	easy does it, be careful
yekta nebûn û duta tê re nebûn (yekta nabe û duta tê re nabe)	doluya koydum almadı boşa koydum dolmadı	ne pas réussir qch. quoi qu'on fasse, ne pas s'en sortir	failing at s.thg.whatever one does, having no way out

Z

zar û ziman tune	ağzı var dili yok	être sans défense, incapable de riposter	being defenceless, unable to ripost
zêdaya ser kezebê	cabası	la cerise sur le gâteau	the icing on the cake
zerhimî bûn: zermihî bûn	sararıp solmak	pâlir	to turn pale
zik li yekê werimandin: zik tije kirin: avis kirin	karnını şişirmek, gebe bırakmak	1) engrosser; 2) excéder	1) to get some one pregnant; 2) to exceed
zik li xwe kirin tipilk	karnını davul gibi şişirmek	se goinfrer, se remplir la panse	to stuff oneself, to fill ones belly
zik dan ber	karnını tıka basa doldurmak	s'empiffrer	to stuff oneself
zikê xwe guvaştin (zikê xwe diguvêşe)	karnı zil çalmak	avoir une faim de loup, crever de faim	to be ravenous, starving
zipzurne	zil zurna	remonté	furious, livid
zik çêrandin	otlamak	être pique-assiette ou parasite	to be a sponger, a scrounger, or parasite
zimankin: zimankurt	dili kısa	redevable, qui a la langue courte	to owe s.b. s.thg,
zimanê yekî kin bûn	dili kısa olmak	se retenir de parler parce qu'on a qch. à se reprocher ou qu'on est redevable	to hold back from talking because one feels guilty or owes s.o. sthg
zimanê yekî birîn	sesini kesmek	faire taire qqn., clouer le bec à qqn	to silence s.o., to shut s.o up
zincîr qetandin	dizginleri koparmak	être déchaîné, sans retenue	to be furious, unrestrained
ziravqetandî (/qetyayî)bûn	ödü patlamak, ödü kopmak	avoir une peur bleue	to have a bad fright, to be in a blue funk
zirav rêsîn	günden güne erimek	fondre jour après jour, maigrir	to melt away, to get thin
zivistan kirin kundir	kışı karşılamaya hazır olmak	être fin prêt pour l'hiver	to be all ready for winter

Ferhenga Avestayî-Kurdî

Beş 2

Bêhrûz ŞUCAÎ

avestî	**kurdî**	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
pesev	pez	koyun	mouton	sheep
entere	hundir, hindir	iç, içeri	interne, intérieur	inner, interior
frezentey	ferzende	çocuk, oğul	enfant, fils	child, son
eyen	heyam	gün, gündüz	jour	day, daytime
avar	arî, alî, hawar	yardım	aide	help
erş-date	... dat(în)-	iyi yapılmış	bien fait	well made, well built (things and people)
manah	ra(man), mane	anlam	signification	think, meaning
veçeh	bêj-,vaja, bêje	söylemek	dire	to say
zə me	zevî	toprak	terre	earth
uştre	huştir	deve	chameau	camel
ke	kê, kî, kîjan	hangi	qui	who, which
kete	key, ke(ke-banî)	oda	chambre	room, small house
meseh	mezin	büyük	grand	big
kede, keɗe, ket	ke(ngê), key	olduğu zaman	quand	when
ken-	kend û kor	kazmak	creuser	to dig
keinye, keinî, keinîn	keynik, keç(ik), keynê	kız	fille	young girl, daughter
ker-,	kir-, -ki-	yapmak	faire	to do
kehrkase	kerkes	karga	vautour	vulture
kerət-	ker(î) kirin	kesmek	couper	to cut
kerəte	kêr, kêrd	bıçak	couteau	knife,
kerəne	kerr	sağır	sourd	deaf
keirye	kar	iş, işlev	fonction	function
dûme	dûv	kuyruk	queue	tail
kerş, kerəşe	kêşan, kişandin	çekmek	tirer, porter	to draw, to carry
danev	dane, dene	tohum	graine	seed
kame	kam	arzu	désir	desire
zreya	zerya, derya	deniz	mer	sea, lake
kû	(li) kû	orada	où	where
kuda	kûda, kuda ?	nerede?	où ?	where?
kve	kude, kuve ?	nereye?	vers où ?	whither
gao	ga	öküz	bœuf	ox
daye	dayîn, dê	bakmak, ilgilenmek	prendre soin	taking care, (now mother)
gaona	gon, gûn	renk	couleur	colour
meêze	mîz	idrar	urine	urine
zeste	dest	el	main	hand
geoş	guh, goş	kulak	oreille	ear
geoşvare	guhar	küpe	boucle d'oreille	ear-rings
gen-, cen-, ceɡn-,	jen-	vurmak	frapper, battre	to smite, to strike
gey, ciɡey, cve-, cvya	jî(iyîn), jiyan	yaşamak	vivre	to live
da-	da-	vermek	donner	to give
gaveiqye	gavan	çoban	bouvier	herd of cattle
gar	gewrî, gerû,	boğaz	gorge	throat, neck
gerey-, geiri	gir	tepe	colline	hill
gerəz-, gərəz, gərəza, gərəzeête	gaz-, gazinde, gazinc	siten	complainte	a lament
gaqa	gazî	şarkı	chant, hymne	song, hymn
gamen	gav	adım	pas	step, pace
gəne, gəne	jin	kadın	femme	woman
xan-, xanye	kan, kanî	çeşme	source, fontaine	source, fountain, spring
xreos	xiroş	bağırmak, korkutmak	crier, effrayer	to cry, to frighten
xrûnəra	xwîn-	kanlı	ensanglanté	bloody, blood soaked
xrûre	xwîn-	kana susamış	assoiffé de sang	blood-thirsty
puqre	pis	oğul	fils	son
xşeqre-	şah	şah	règne, souverain	reign, dominion, sovereign
xşeqrye	şahanî	şahane	royal	royal, kingly,
xşep	şev	gece	nuit	night
xşaye	şah	şah, kral	prince, roi	sovereign, king, prince
xşa(y)	şiyan, eşê, şe (kirin, weşe kirin	yapabilmek	être capable de, maîtriser	to be able to, to master
xşnaoqre	xweşnûd	hoşnutluk	satisfaction	satisfaction
zan-	zanîn	bilmek	savoir	to know
xşveş	şeş	altı	six	six
zyam	(ziv)istan	kış	hiver	winter
çeqwer-, çetur-	çar, çwar, çiyar	dört	quatre	four
çeqru-kerene	çar-kenar	dört köşe	quatre coins	four corners
çenre-nhak-	çêre, çêr-	otlak	prairie	grazing
çarəmen	çerm	deri	peau	skin, leather
çiqa	ceza, siza	ceza	punition	punishment, penalty
teoxmen	tov, toxim	tohum	graine	seed
tenû	ten	vücut	corps	body
tev-, tu-, tûtev, tûtu	twan-în	yapabilmek	être capable	to be able
terşne	tî, tenî	susamış	assoiffé	thirsty
teş-	teşe	biçim	forme	shape, form
teşte	teşt	tabak	assiette, coupe	dish, cup
tigrey, tigre	tîr	ok	flèche	arrow
tîjî	tîj, tûj	keskin	pointu, acéré	sharp
tvəm	tu, te	sen	tu	you, thee/thou (obsolete)
deêna	dîn	din	religion	religion
deêve-	dêw	şeytan	démon	false god, demon, fiend, devil
dag-, deje-	dax	yakmak	brûler	to burn
deɗveh-, daduş-	da-ner	yaratıcı	créateur	creator
dar-	-dar	tutmak	tenir	to hold, maintain…
derəge	drêj	uzun	long	long
bazev	bask, bazk, (baz)bend	kol, kanat	bras, aile	arm
dese	des, deh	on	dix	ten
dese-gaye-	deh-gav	on adım	dix pas	(length of) ten paces
desəme	desem, dehem	onuncu	dixième	tenth
dehake	dehak	şeytani yaratık	être démoniaque	fiendish being
dehyev, dehyu-	dêh (niha gund), dih	toprak	terre	land
ejey-dehake	ejdehak, ejderha	Dahak	Az-Dahak, roi démoniaque mythique d'Iran	Azhdehak, mythical fiendish king of Iran
da	dan(în)	yaratmak	créer	to create

day	daye, dê	1) dadı; 2) özenle bakmak	1) nounou ; 2) élever avec soin	1) an child's nurse 2) to bring up (a child) carefully
day-, dîte-	dît-în	bakmak	voir, regarder	to see, to look at
date	dad, dat	doğru, kanun	droit, loi	right, law
data	dan, dran, didan	diş	dent	tooth
dauru	dar	ağaç	bois	wood
dvedese	donzde, dvedese	oniki	douze	twelve
ɋwe-	tu	sen	tu	you, thee/thou (obsolete)
ɋrey	sê, hirê	üç	trois	three
ɋreh-, tərəse-,	tirs	korku	peur, effroi, frayeur	fear, fright, dread
ɋri-sete	sê sed	üç yüz	trois cents	three hundred
zefen, zefeh-	dev	ağız	bouche	mouth
peêse	pîs	cüzzamlı	lépreux	leper
pek-, peçe	pat-, peht-, pêj-	pişirmek	cuire	to cook
pet-, pete-, peteye-,	peyt, pêt, pît	sıvışmak	sortir en vitesse, filer à l'anglaise	to rush (out), to take French leave
perştey	pirs	bilgi, soru	information, question	information, question
ped, pad, peðe	pê	ayak	pied	foot, step
peɋene	pehn, pan	geniş	large, spacieux	broad, wide, spacious
pençe	pênc	beş	cinq	five
pençe.dese	panzde	on beş	quinze	fifteen
pença-sent-	pêncî	elli	cinquante	fifty
perev, peuru, peouru-	pir	çok, birçok	nombreux, abondant, fréquent	many, abundant, often
pero	berî, pêr, par	önce	avant	before, foreword
peirî	berê, berî, par, pêr	önce, önceden	avant	before, formerly
pairî.deêze	parêz	ağıl	enclos	enclosure
perəne, pərəne	perr	tüy	plume	feather
perşta (from fras-)	pirs	sormak	demander	ask
parşte	parast-in	korunmak	protection, garde	cover, protection, wardship, guard
pesçe	paş	arka	derrière	behind
pezdeye	bizd-în	korkutmak	effrayer	to scare, to frighten,
pa(y)-, paye-, papey-, pah-	pa-yîn	beklemek	attendre, garder	to expect, to guard
paşne	pehnî, panî	topuk	talon	heel
pərətev	pird, pire, pir	köprü	pont	bridge
pərəɋev	freh	geniş	large	wide, broad
einike	enî	alın	front	front
pərəne	pirr, purr(di klasîkan de)	dolu	plein	full
pərəseiti	pirs-în	sormak	demander	ask
sare	ser, serî	baş, kafa	tête	head
pourucîre	pir-jîr	zeki	intelligent, doué	intelligent, gifted
mehrke-	merg	ölü	mort	dead
sete	sed	yüz	cent	hundred
hezenre-	hezar	bin	mille	thousand
pasto-, peste-	post, pîst	post	peau	skin, hairy skin
piter, piɋr-,	pî (dimilî)	baba	père	father
beod, beoðe-, baoda-,	bîhn, bihîst(in)	fark etmek, kokusunu almak	sentir, percevoir	to perceive, to feel smell of
beoðey (beod)	bîhn, bîn	koku	parfum	perfume, sweet scent
beoðeh-	bihîst-	algılama	perception	perception, consciousness
bege	beg	malık, tanrı	seigneur, Dieu	lord, god
bend-, bendeye-, beste-	bend-, best-in	bağlamak	relier, coller	to bind, glue
bu-, bv-, bûte	bû(n)	olimak	être	to be
ber-, bere-, bareye-	bir, bar	taşımak	porter	carry, bear
mahye-	meh	ay	mois	month
bûne	bin	alt	fond, dessous	bottom, underneath
espe	hesp	at	cheval	horse
sraoɋra, srûtey	sirûd	ezgi, dua	chant, prière	a chant , prayer
dûreţ	dûr	uzak	loin, éloigné	far, far off, far away
fştane	bistan	kadın göğsü	poitrine de femme	woman's breast
ne	na, ne	değıl	ne… pas	not
neê-çe	ne-jî	ve de	non plus	neither
neême-	nîv, nîm	yarı	moitié	half
neve-	neh, noh	dokuz	neuf	nine
nepat, nept, nepter, naptî	nevî, nebî	torun	petit-fils	grandson/daughter
neptye	nevîtî	züriyet	descendant	descendant
neve	nû	yeni	nouveau, frais	new, fresh
nes-, nese, nase, naş	nêz, nêzîk	yaklaşmak, ulaşınak	approcher, atteindre	to approach, to come near, to reach

Paşgirên kurdî

- I -

Amadekar : Reşo ZÎLAN

Paşgir, ango paşdanî yan jî paşpirtik, ew peyvên pir kurt in ku bi dawîya peyvên xwedîmane yên sade yan jî hevedudanî ve tên girê dan û bi vî rengî maneyeke nû didin peyva ku nû hatîye afirandinê. Eger peyva berî paşgirê sade be, êdî ev peyva nûafirandî ya bi alîkarîya pirtikan dibe peyveke hevedudanî.

Heke em vê bi nimûneya peyva ″**tirsonek**″ ve binimînin, em dibînin ku ev peyveke hevedudanî ye û ji du beşan pêk hatîye, ″**tirs**″ û ″**onek**″. Beşa pêşîn, ku ″**tirs**″ e, xwedîmane ye. Peyveke ne hevedudanî ye, sade ye û em dizanin ku ew ji alîyê maneyê ve rewş û haleteke ruhî nîşan dide. Beşa didwan ya vê peyvê ″**onek**″ e, ku ne xwedîmane ye. Bi tena serê xwe hîç maneyekê nade. Lê gava ku ew bi beşa yekê ve tête girêdan, peyveke nû diafirîne, dibe ″**tirsonek**″. Hingê peyva nûafirandî dibe peyveke hevedudanî. Ev peyva nûafirandî, çendî ji alîyê maneyê ve bi peyva pêşîn ve peywendîdar be jî, êdî xwedîmaneyeke nû ye û ji me re rewşa ruhî ya kesekî salox dide.

Di peyveke weha de, em ji vê beşa didwan, ku ″**onek**″ e, paşgir dibêjin. Ev bi tena serê xwe ne xwedîmane ye û em bi misogerî nizanin ji çi peyvê hatîye û ketîye vî rengî. Li milekî din, paşgireke holê çu caran jî bi tena serê xwe nahête bi kar anîn. Ji ber vê yekê jî, divê bi dawîya peyvekê ve bête nûsandin (zeliqandin), ku jê maneyeke din biafirîne. Em vê rewşê di peyvên wek; zirtonek, bizdonek, fitlonek, zivronek / zîvronek û hwd de xweş dibînin.

Lê carina hin peyv hene ku em dizanin paşgira wan ji çi afirîne. Bo nimûne, peyva ″**masîgir**″, ango mirovê ku masîyan digire, bi karê girtina masîyan radibe. Em dibînin ku ev peyv ji beşên ″**masî**″ û ″**gir**″ hevedudanî ye. Beşa pêşîn, ku ″**masî**″ ye, navê malbateke heywanan e ku di avê de dijîn. Beşa didwan, ku ″**gir**″ e, di rewşeke bi tena

serê xwe de dikare jê sê maneyên jihevdûr derkevin. Ya yekemîn, ″**gir**″ di maneya ″*girik, çîyakok, tepe, til*″ de ye. Ya didwan, di maneya ″**mezin**″ de ye. Heçî maneya sisyan e, ji lêkera ″*girtin*″ê ye. Qurma wê ya dema niha ye; ez di**gir**im, tu di**girî**, ew di**gir**e, em / hûn / ew di**gir**in. Ne xwe, di peyva ″**masîgir**″ de, qet herdu maneyên pêşîn yên ″**gir**″ê tune ye. Lê, maneya wê ya sisyan tê de heye. Li vir êdî ew perçeyek yan jî pirtikek e ji peyvekê. Ew wek pirtik, herçendî zû yan jî dereng peyva ″*girtin*″ê bîhîne bîra mirov jî, bi tena serê xwe ne xwedîmane ye. Bi tena serê xwe jî ne bi kar têt û ne jî têtе nivîsandin.

Di kurdî de, kîjan zarava dibe bila bibe, paşgirên heyî yan ji qurmên lêkeran yan jî ji parçepeyvên ku îro êdî bûne pirtik pêk tên. Piranîya van paşgiran bi tena serê xwe nahên bi kar anîn. Lê hindek ji wan hene, ku îro di gel rola xwe ya paşgirê wek peyveke serbixwe jî tênе bi kar anîn; wek -kar, -bend, -xane û hwd. Di vê lîsteyê de me behsa çendek ji wan jî kiriye.

Di afirandina peyvên nû yên ji paşgiran hevedudanî de divê mirov berî her tiştî bala xwe bide nimûneyên ji berê de di zimanê kurdî de heyî. Li gor naveroka wê, xwe ji maneyên wê yên dîrokî bi dûr neêxe û bi vî awayî peyva nû li hev siwar bike.

Herçendî me ji bo peyva paşgirê, ku di zimanên ewropî de jê re *suffix* dibêjin, berê "paşdanî" gotibe jî, piştî gotûbêjeke dûr û dirêj, me baştir dît ku em di şûna wê de peyva *paşgir* bi kar bînin. Di termînolijîya zimannasîyê de mefhûma paşgir çêtir mane dide û ji bo wergerandina mefhûmên din yên babetên cînar hêsanîyekê pêşkêş dike.

Em ê li vê jêrê lîsteyeke alfabetîk ya ji paşgirên di zaravayê kurmancî de heyî berpêş bikin û hewil bidin da ku bi kurtî rol û maneya wan ya fonksîyonel salox bidin.

-a (I) : Ev paşgir têtе dawîya hin qurmên lêkaran, yên dema niha yan jî borî, da ku merama ji lêkerê bide naveroka peyvê.
Nimûne: zan**a**, bez**a**, bîn**a**, nebîn**a**, fehm**a**, xwend**a**, xur**a** / xure (xwera / xwere)

-a (II) : Têtе dawîya hin rengdêran û wan dike navdêr.
Nimûne: germ**a**, serm**a**

-a (III) : Ji rengdêrekê rengdêreke nû diafirîne.
Nimûne: xam**a**

-ahî / -ayî / -hî / -yî : Bi alîkarîya vê paşgirê navdêrên abstrakt tên çêkirin. Peyv eger bi tîpeke dengdar xelas be (-**a**)ya wê dikeve û dibe (-**hî** / -**yî**). Lê eger peyv bi tîpeke bêdeng dawî bêt, hingê (-a)ya vê paşgirê nakeve. Di devokên kurmancî de du formên vê paşgirê hene: 1. -**ahî**, 2. -**ayî**. Heçî kurdîya kurmancî ya nivîskî ye, rastnivîsa wê li ser bingeha klasîkên me, ku wê jî li ser bingeha devoka botî bejin daye, qanûnek daye ber xwe. Ji ber vê yekê ye, ku forma serekî ya vê paşgirê (-**ahî**) ye.
Nimûne: dûr**ahî**, bilind**ahî**, mezin**ahî**, ber**ahî**, dirêj**ahî**, germ**ahî**, bîn**ahî**, piçûk**ahî**, sor**ahî**, reş**ahî**, zer**ahî**, kesk**ahî**, hêşîn**ahî**, ter**ahî**, şil**ahî**, kûr**ahî**, ava**hî** / avayî, şa**hî** / yî, şên**ahî**, şîn**ahî**, ron**ahî**, kor**ahî**

-ajo : Paşgira ji lêkera ″ajotin″ê ye û maneya ″kesê / tiştê ku bi karê ajotinê radibe″ dide peyvê.
Nimûne: ker**ajo**, ga**ajo**, dû**ajo**

-ak : Ji rengdêrekê rengdêreke nû diafirîne.
Nimûne: ron**ak**,

-al : Bi alîkarîya vê paşgirê navdêr tênе çêkirin.
Nimûne: hev**al**, kort**al**, teng**al**, kend**al**

-alês : Paşgira ji lêkera ″alastin, alistin″ê ye û maneya ″kesê / tiştê ku bi karê alastinê radibe″ dide peyvê.
Nimûne: qûn**alês**, sol**alês**, kod**alês**, kas**alês** (kasealês), firaq**alês**

-an /-yan (I) : Nîşana piranîyê ye. Piranîya forma nebinavkirî ye û têtе dawîya navdêrên hem mê û hem jî nêr.
Nimûne: kofîya jin**an**, kumê mêr**an**, erdê gundî**yan**, welatê kurd**an**

-an /-yan (II) : Wek nîşana piranîyê navê êl û eşîretekê dide xuya kirin.
Nimûne: heyder**an**, demen**an**, kîk**an**, mil**an**, reşkot**an**, celalî**yan**, gawestî**yan**, Goyî**yan**

-an /-yan (III) : Navê herêmekê ku êl û eşîreta navkirî lê dijî yan jî lê dima nîşan dide.
Nimûne: Bot**an**, Sor**an**, Mukrî**yan**, Behdîn**an**

-an /-yan (IV) : Wek nîşana piranîyê ji navdêran navdêreke nû û xwedan maneyeke nû diafirîne.
Nimûne: gul**an**, xal**an**, ap**an**

-ane (I) : Paşgirek e ku pê hoker tênе çêkirin û maneya "bi awayê, bi rengê, bi tehrê, bi şiklê" dide peyvê.
Nimûne: kurd**ane**, serxweş**ane**, mîr**ane**, dost**ane**, şêr**ane**, mêr**ane**, yek**ane**, tek**ane**, jin**ane**, sextekar**ane**, şah**ane**, merd**ane**

-ane (II) : Hokera dem û zemanan çêdike û maneya ″her..., wek her...,″ dide peyva ku ew pê ve têtе girêdanê.
Nimûne: roj**ane**, meh**ane** / heyv**ane**, heft**ane**, sal**ane**,
-ane / (III): Bi alîkarîya vê pirtikê hoker yan jî navdêr tên çêkirin.
Nimûne: yek**ane**, per**ane**, tek**ane**

-anê / -anî: Bi alîkarîya vê pirtikê navên lîstik û yarîyan tên çêkirin.
Nimûne: top**anê** (tal**anê**), gog**anê** / gog**anî**, kêl**anê** / kêl**anî**, bersing**anê**, çog**anê**, hêl**anê**, ber**anê**

-anî (I) : Bi alîkarîya vê paşgirê hem ji navdêr û hem jî ji rengdêran navdêrên abstrakt tên çêkirin.
Nimûne: pir**anî**, mêr**anî**, xort**anî**, kor**anî**, kêm**anî**, keç**anî,** qîz**anî**, jin**anî**

-anî (II) : Bi alîkarîya vê paşgirê navên hin xwarinan û hwd tên çêkirin.
Nimûne: bor**anî**, çort**anî**, şîr**anî**, doş**anî**

-anok : Bi alîkarîya vê paşgirê navdêr tên çêkirin.
Nimûne: tişt**anok**, çiv**anok**

-ar (I): Ji bo çêkirina navê tiştekî bi kar têt.
Nimûne: dest**ar**, guh**ar**

-ar (II): Têtе dawîya peyvên ji qurma lêkeran afirî û heyset û rengekî dide gotinê. Heye ku ji kurtbûna paşgira ″-dar″ be.
Nimûne: nivîs**ar**, got**ar**, dîd**ar**, reft**ar**, kuşt**ar**, kird**ar**, mir**ar**

-ar (III): Ji bo çêkirina navê kesê ku karekî dike û pê radibe″ têtе bi kar anîn. Heye ku ji kurtbûna paşgira ″-yar″ be.
Nimûne: cot**ar** / cotyar, xew**ar**, mir**ar**, kir**ar**

-ar (IV) : Ji rengdêran rengdêreke nû çêdike.
Nimûne: kevn**ar**, jeng**ar** / jing**ar** / zeng**ar** / zing**ar**

-ar (VI) : Ji hokeran hokereke nû diafirîne.
Nimûne: pêr**ar**

-are (I) : Ji rengdêran rengdêreke nû çêdike.
Nimûne: kevn**are**

-are (II) : Ev paşgir bi maneya ″xemilandî, bi xemil″ de ye.
Nimûne: dil**are**

-asa : Bi maneya ″wek, mîna, fena, mînanî, şitî, şubhê″ de hokeran çêdike.
Nimûne: dêw**asa**, hût**asa**

-asî : Ji rengdêr yan jî ji navekî navdêreke abstrakt çêdike. Heye ku ev pirtik ji guhirîna ″-asa″ ya bi maneya ″wek, mîna, fena, mînanî, şitî, şubhê″ de be.
Nimûne: kêm**asî**, kurt**asî**, kurd**asî**

-atî /-yatî : Bi alîkarîya vê paşgirê navdêrên abstrakt tên çêkirin.
Nimûne: kirîv**atî**, êzdî**yatî**, mirov**atî**, xizm**atî**

-avêj : Paşgira ji lêkera ″avêtin, havêjtin″ê ye û maneya ″kesê / tiştê ku bi karê avêtinê radibe″ dide peyvê.
Nimûne: top**avêj**, bombe**avêj**, tîr**avêj**, dûr**avêj**, gû**avêj**

-avî : Di zaravayê kurmancî de peyva ″avî″ bi tena serê xwe xwedîmane ye, maneyeke taybetî dide. Ev peyv ji bo tiştekî ″avdar, bi av û herikok″ tête gotin. Bo nimûne: sêveke avî, xwarineke avî, erdê avî, avî û dêmî. Lê, herwekî di van çend nimûneyên jêrin de xuya dibe, peyva ″avî″ ji vê maneyê piçekî dûr e. Ew êdî bi rola paş girîyê radibe. Bi alîkarîya vê paşgirê ji navdêrekê hokerek tête çêkirin.
Nimûne: ewr**avî**, çir**avî**, gir**avî**, qir**avî**

-wî / -yî : Ji vê paşgirê navê hin nexweşîyan tête çêkirin.
Nimûne: ta**wî**, ba**wî**

-awer : Paşgira ji lêkera ″awerden″a farisî û ″ awirden, hawirden″a kurdîya jêrîn e, ango “anîn, hanîn, înan, hînan”. Lê wek paş gir ji maneya bingehîn ya lêkerê bi dûr ketîye, bûye xwedî maneyeke duhemîn, ku ew jî maneya “xwedîbûn, têdehebûn”ê ye.
Nimûne:ceng**awer**, dil**awer**

-wend : Xuda**wend**

-ayetî : Ev paşgir di van çend dehsalên dawîn de ji zaravayê soranî ketîye kurmancî. Bi alîkarîya vê paşgirê navdêrên abstrakt tên çêkirin.
Nimûne: kurd**ayetî**, bir**ayetî**

-bar (I) : Ev paşgir bi maneya ″destûr heye ku bikî, dikare bête kirin, qabilî kirinê″ ye.
Nimûne: guhêr**bar**, guhêz**bar**, bir**bar**, dît**bar** /dî**bar**, nedî**bar**, xwar**bar**

-bar (II) : Ev ji lêkera “barîn”ê afirîye û wek paş gir bi maneya ″tijî (bi), dagirtî (bi)″ de ye.
Nimûne: guneh**bar**, tawan**bar**, xem**bar**, çavne**bar**, zîyan**bar**, xeta**bar**

-bar (III) : Ev paş gir ji zimanê pehlewî hatîye û bi maneya ″perav, qirax, kenar, rêya avê″ ye.
Nimûne: rû**bar**, co**bar**, zê**bar**

-bare : Bi maneya ″car″ê de ye.
Nimûne: du**bare**, sê**bare**

-baz (I) : Paşgira ji lêkera ″bazdan″ê, ango ″lîstin″ê ye. Di kurmancîya bo nimûne Berazîyan û ya hêla Ruhayê de, ji bo lîstina bi maneya ″dîl kirin û reqs″ê de, dibêjin ″bazdan″. Ji ber vê yekê, gava ku ev paşgir tête dawîya peyvekê, maneya ″kesê ku bi karê lîstinê radibe″ dide peyvê. Peywendîya vê lêkerê bi ″bazdan″a ku bi maneya ″revîn, xwe
nedan dest, xwe hilavêtin, xwe ceng kirin, hop kirin û hwd″ê tune ye.
Nimûne: fêl**baz**, qumar**baz**, can**baz**, kindir**baz**, ser**baz**, şûr**baz**, rim**baz**, jin**baz**, kiç**baz**, dil**baz**, sêhr**baz**, hîle**baz**, hoqe**baz**, dek**baz**, tewle**baz** (fêlbaz), çene**baz**

-baz (II) : Ji lêkera ″bazdan″ê ku peywendîya wê bi ″çûn″ê heye.
Nimûne: der**baz**, , rê**baz**

-bêj : Paşgira ji lêkera ″gotin″ê ye û maneya ″kesê / tiştê ku bi karê gotinê radibe″ dide peyvê.
Nimûne: deng**bêj**, stran**bêj**, çîrok**bêj**, henek**bêj**, xweş**bêj** (xoşbêş), gotû**bêj**, gotin**bêj**, Pir**bêj**, ezber**bêj**

-bend (I) : Paşgira ji lêkera ″bestin″ê, ango ″girêdan″ê de ye.
Nimûne: baz**bend**, der**bend**, girê**bend**, çiçik**bend**, terkî**bend**, dest**bend**, dol**bend**, rû**bend**

-bend (II) : Bi maneya ″girêdan û bestin″ê de kar û pêşeyekê nîşan dide.
Nimûne: sol**bend**, nal**bend**

-bend (III) : Bi maneya ″xwe bi tiştekî ve girêdayî dîtin″ê dide.
Nimûne: saz**bend**, heval**bend**

-ber (I) : Paşgira ji lêkera ″burden″a farisî û ″birin″a kurdî ye ku maneya ″kesê / tiştê ku bi karê birinê radibe″ dide peyvê.
Nimûne: rê**ber**, dil**ber**, rêve**ber**, emir**ber**, name**ber**, ferman**ber**, pena**ber**, pêxam**ber** / pêxem**ber** / peyam**ber**, ajne**ber**

-ber (II) : Bi maneya ″hebûn″ê de ye.
Nimûne: sî**ber**, ruh**ber**

-best : Paşgira ji lêkera ″bestin″ê, ango ″girêdan″ê ye ku maneya ″kesê / tiştê ku bi karê girêdanê radibe dide peyvê.
Nimûne:dar**best**, ser**best**, ben**best**, hel**best**

-bir : Paşgira ji lêkera ″birin″ê ye û maneya ″kesê/tiştê ku bi karê birinê radibe″ dide peyvê.
Nimûne: bar**bir**, avrû**bir**, zor**bir**, bîr**bir**

-birr : Paşgira ji lêkera ″birrîn″ê ye û maneya ″kesê / tiştê ku bi karê birrînê radibe″ dide peyvê.
Nimûne: dar**birr**, rê**birr**, caw**birr**, çol**birr**, av**birr**, ser**birr**, nav**birr**, kurte**birr**, qut**birr**, dest**birr**, dew**birr** (yê ku pezê xwe liserhev difroşe), ta**birr**, çil**birr** (yê ku çilê zarokan dibire), şikêl**birr** (nexweşîya zarokan e û heta dibin 3-4 salî nikarin bimeşin. Yê ku şikêlê dibirre), mehr**birr**, co**birr**

-bihêrk / -buhêrk /-bêrk : Paşgira ji lêkera ″bihartin / buhartin″ê ye û maneya ″tiştê ku bi karê bihartinê radibe″ dide peyvê.
Nimûne: şev**bihêrk**, rê**buhêrk**, dil**buhêrk**

-bîn : Paşgira ji lêkera ″dîtin″ê ye û maneya ″kesê / tiştê ku bi karê dîtinê radibe″ dide peyvê.
Nimûne: dûr**bîn** /dûre**bîn**, bed**bîn**, hûr**bîn**, xweş**bîn**, ne**bîn**, geş**bîn**, rast**bîn**

-ç : Paşgira ji bo piçûkkirinê ye û kurtbûyîya ″çe″yê ye.
Nimûne: rê**ç**, ri**ç** (rîçal, reh û rîçal)

-çe : Paşgira ji bo piçûkkirinê ye.
Nimûne: alû**çe**, bax**çe**, par**çe**, box**çe**, nîv**çe** (nîv**cî**, nîv**co**), keman**çe**, xalî**çe**, nal**çe**

-çik : Paşgira ji bo piçûkkirinê ye. Ji du pirtikên piçûkkirinê, ji ″ç″ û ″ik″ê pêk hatîye.
Nimûne: rû**çik**, rê**çik**

-çin : Paşgira ji lêkera ″çinîn″ê ye û maneya ″kesê / tiştê ku bi karê çinînê radibe″ dide peyvê.

Nimûne: mazî**çin**, gul**çin**, pembû**çin**, titûn**çin**

-çing: Paş girek e, ku ji pirtika "çin"ya ya ji lêkera "çinîn"ê û pirtika "g"yê, ku ji paş gira "ing"a ji bo piçûkkirinê ye, pêk hatîye. Bi vê paş girê navên alavan tête çêkirin.
Nimûne: mû**çing**

-çîn : Paşgira ji lêkera "çandin"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê çandinê radibe" dide peyvê.
Nimûne: derew**çîn**, gul**çîn**

-çolkî : Ji rengdêrekê hokerê diafirîne.
Nimûne: spî**çolkî**

-da : Paşgira ji lêkera "dan / dayîn"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê dayînê radibe" dide peyvê.
Nimûne: nan**da** / nan**de**, xwedê**da**

-dan (I) : Derdana tiştekî nîşan dide.
Nimûne: der**dan**, şima**dan**, mûm**dan**, agir**dan**, çay**dan**, gul**dan**, kil**dan**,

-dank : Derdaneke piçûk ya tiştekî nîşan dide. Paş gireke hevedudanî ye û ji peyva "dan" û pirtika piçûkkirinê ya "k"yê pêk hatîye.
Nimûne: agir**dank**, av**dank**, avil**dank**, çay**dank**, der**dank**, derzî**dank**, gulçî**dank**, kevçî**dank**, kil**dank**, mîz**dank**, mûm**dank**, pif**dank**, piz**dank**, şekir**dank**, şima**dank**, xwê**dank**, xwelî**dank**

-dar /-(e)dar (I) : Paşgira ji lêkera "daştin"a farisî ye ku di hin zaravayên kurdî de "darîn" e û hevmaneya lêkera "hebûn"ê ye. Paş gira "dar" bi maneya "heye / heyî"yê de ye.
Nimûne: agah**dar**, aheng**dar**, av**dar**, bêhn**dar**, birîn**dar**, çek**dar**, cin**dar**, dên**dar**, derd**edar**, deyn**dar**, dikan**dar**, dîn**dar**, evîn**dar**, ferman**dar**, kir**dar**, kirê**dar**, mal**dar**, mêvan**dar**, nan**dar**, ne**dar**, paye**dar**, pişte**dar** / piştî**dar**, remil**dar**, ser**dar**, sermaye**dar**, xwîn**dar**, zor**dar**,

-dar (II) : Di zaravayê kurmancî de bi tenê di peyva"guhdar" de, ku bi awayekî ş aş , paş gira "dar" di maneya "dan / dayîn"ê de ye. Rastîya vê, herwekî di klasîkên me de jî derbas dibe, "dêr" e û ji lêkera "dêrîn /dêran"ê ye. Di klasîkan nivîskî de ev wek "guh bidêre" ye û peyva "guhdar" jî di edebîyata devkî de "guhdêr" e.
Nimûne: guh**dar** / guhdêr

-de : Paşgira ji lêkera "dan / dayîn"ê ye û maneya "dayîn"ê dide peyvê.
Nimûne: nan**de** (nanda, nandar), dîyar**de**, qûn**de**

-dek : Navên alav û hacetekê nîşan dide.
Nimûne: ba**dek**, nîşan**dek**

-der /-eder (I) : Ev paşgir maneya "derve" dide peyvê.
Nimûne: şev**der** / şev**eder**, çav**der** (çavli**der**), da**der**

-der (II) : Paşgira ji lêkera "dan / dayîn"ê ye û maneya "dayîn"ê dide peyvê.
Nimûne: ferman**der**

-derz : Paşgira ji lêkera "dirûn, dirûtin"ê ye û maneya "kesê ku bi karê dirûtinê radibe" dide peyvê. Peyva "derzî" û "terzî" jî her ji vê peyvê hatine.
Nimûne: qûn**derz** (cureyek kêlê /dirûtinê ye), du**derz**

-dêr : Paşgira ji lêkera "dêran / dêrîn"ê ye û maneya dayînê dide peyvê. Li „**-dar** (II)"an binihêre.
Nimûne: av**dêr**, guh**dêr**, çav**dêr**, kar**dêr**, kirê**dêr**

-dêrî / -dorî : Paşgireke hevedudanî ye û ji "dêr"a ji lêkera "dêran / dêrîn"ê, ku bi maneya "dan / dayîn"ê ye, û ji pirtika "î"yê pêk hatîye. Navdêreken abstrakt diafirîne.
Nimûne: ga**dêrî** / ga**dorî**, şev**dêrî** / şev**dorî**

-dirû : Paşgira ji lêkera "dirûn, dirûtin"ê ye û maneya "kesê ku bi karê dirûtinê radibe" dide peyvê.
Nimûne: sol**dirû**, kurtan**dirû**, cil**dirû** (kinc**dirû**)

-dîn : Bi maneya "cih, sitar"ê de ye.
Nimûne: ka**dîn**, gîya**dîn**

-doş : Paşgira ji lêkera "dotin"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê dotinê radibe" dide peyvê.
Nimûne: çêlek**doş**, pez**doş**, ker**doş**

-doz / -diz (I): Paşgira ji lêkera "dirûn, dirûtin"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê dirûtinê radibe" dide peyvê.
Nimûne: pîne**doz** / pîne**diz**, çewal**doz** /çewal**diz**,

-doz (II) : Paşgira ji lêkera "dozîn, doz kirin"ê ye û maneya "kesê ku bi karê peydakirin û bidestxistinê radibe" dide peyvê. Di zaravayê soranî de ev lêker bi tenê bi maneya "peydakirin"ê de ye û gelekî berfirehtir tête bi kar anîn. Lê di kurmancî de, "doz kirin" bi maneya "da'we kirin, xwastin"ê de ye. Lê, bi maneya "peydakirin"ê de, bi tenê di kurmancîya li hêla Depê / Xarpêtê de tête bi kar anîn.
Nimûne: nan**doz**, war**doz**

-e (I) : Têtê dawîya peyvên ji qurma lêkeran afirî û heyset û rengekî dide gotinê.
Nimûne: bijart**e**, bijar**e**, bêj**e**, jimar**e**, bend**e**, kêş**e**, best**e**, hinar**e**, şikest**e**, kird**e**, xwend**e**, mal**e**, awart**e**

-e (II) : Têtê dawîya peyvên ku rengan nîşan dide û maneya "rengê ku ber bi wî rengî diçe, rengê ku dişibe wî rengî" dide peyvê.
Nimûne: sor**e**, kesk**e**, zer**e**, gewr**e**

-e (III) : Têtê dawîya hin peyvên ku peywendîya wan di gel zeman heye yan jî zeman nîşan didin û maneya "bi wê demê ve girêdayî, di wan wextan de" dide peyvê.
Nimûne: bihar**e**, êvar**e**, payîz**e**, ser**e**, navser**e**, heft**e**, çil**e** (çel**e**)

-e (IV) : Ji peyvên navdêr yan jî rengdêr navdêreke nû û xwedan maneyeke nû û taybetî diafirîne.
Nimûne: dest**e**, dermal**e**, çilmêr**e**, şewat**e**, sebz**e**, kor**e**, nerm**e**

-ek (I) : Gelek caran navên tiştan, nemaze navên hacet û alavan diafirîne.
Nimûne: dest**ek**, bad**ek**, rast**ek**, pişt**ek**, birr**ek**, xiz**ek**, nîv**ek**, şeş**ek**, heşt**ek**, heft**ek**, fitl**ek**, xwast**ek**, kot**ek**, xur**ek** (xwar**ek** / xwer**ek**)

-ek (II): Navên ku xuy û xeyseteke taybetî dide mirovan diafirîne.
Nimûne: virr**ek**, ser**ek**, kul**ek**, sil**ek**, çil**ek**, zirt**ek**, fis**ek**, tirr**ek**, tirs**ek**, mîr**ek**, pîr**ek**, wêr**ek**, newêr**ek**, fen**ek**, pars**ek**, kul**ek**

-el : Ev paşgir maneya "bi rengê" dide peyvê û wê dike xwedan xeyseta navdayî û jê rengdêrekê diafirîne.
Nimûne: çep**el**, kom**el**

KURMANCÎ
MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE
Supplément du Bulletin de liaison et d'information
N° C.P. : 65913 A.S.

106, rue La Fayette, 75010 Paris - France, Tel. : 00 33 (0)1 48 24 64 64
www.fikp.org
Directeur de la publication : **Reşo ZÎLAN,** *Réalisation :* **S. ILITCH & M. HASSAN**